

90 GODINA OD OSNIVAЊA ПРВОГ ОГРАНКА СНО У ТОРОНТУ

(Наставак из претходног броја)

Бождар Марковић на првој конвенцији Српске народне одбране у Канади - 1916. г.

прилоге по 10 долара, што је у оно време била велика сума.

"Свечаност је отворио Петар Мишћевић, а главни говорник је био (доцнији архимандрит) о. Козомара, тадашњи парох у Хамилтону. Његов говор и после толико година још ми је свеж у памћењу. Задовољство је било и слушати га и посматрати га. Свака реч била му је пропраћена покретима његових руку и плескањем присутних. То је била најживља српска активност и највећи морални успех у оно време" - стоји у забелешкама једног учесника из Торонта које су сачуване.

У време формирања прве Српске народне одбране није било лако бити "странац" у Канади. Наши досељеници били су изложени многим тешкоћама. СНО је настојала колико год је могла, и где је могла, да заштити своје чланове и друге земљаке.

У почетку рата овде су сви странци морали су да се региструју код власти и да покажу да су из савезничких земаља. Они који нису били из савезничких земаља, као напр. Бугари, Турци, Немци и Аустријанци, морали су да се јављају и региструју сваких четрнаест дана.

Многи усељеници изјавили су да су дошли из савезничких земаља, иако то није био случај. Међутим нови закон издат у мају 1918. године предвиђао је да сваки странац који нема пасош и не може доказати своје порекло, мора у року од четрнаест дана да донесе документа од представника државе из које је дошао. Ако то властима не покаже, биће кажњен глобом од 50 долара или затвором док не донесе тражена докуманта.

Наши људи нису много водили рачуна о томе, углавном због недовољног знања енглеског језика, а верујући да су као Срби сметрани да долазе из савезничке земље. Међутим, на дан 4. јуна 1918. војна полиција изненада је упала у кафану у којој су се наши људи обично сакупљали, затраживши строго од свих пасоше. Они који су их показали остављени су на миру, док су они који их нису имали одведени у затвор. Међу овима било је око педесетак људи, већином чланова Српске народне одбране. Њихов положај био је врло тежак, јер у то време у Канади није било српског конзулата и нико није могао за њих да се заузме. Огранак СНО одмах је послао телеграм српском посланику у Вашингтону, као и професору Михаилу Пупину, који је у то време био почасни конзул у Њујорку, известивши их о овом догађају и објаснивши им положај наших људи.

Следећег дана председник торонтске општине добио је од канадске владе из Отаве наређење да пусти из затвора све оне људе који имају чланске карте СНО у Канади. Пошто је

"На првом Српском дану у Канади рачуна се да је било присутно око 150 особа. За ондашње прилике, то је био велики број. И морални и материјални успех био је велики. Нарочито када се узму у обзир добровољни прилази за српску сирочад - а било је особа које су давале и

Жарко Трумић и Катарина Врбасковић-Трумић

нису били чланови СНО морали су да плате казну од 50 долара.

Објава првог светског рата затекла је у Канади приличан број усељеника из земаља са којима је Канада сада била у рату. Због тога су их Канађани сматрали својим непријатељима. Било је довољно да се прстом покаже на невиног човека и каже да је он против савезника, па да овај буде сместа ухапшен. Многи од тих невињих људи били су интернирани у Капускесингу, све до завршетка рата. И мировни уговор је био потписан, а ови људи још нису били на слободи. Међу њима налазио се и велики број Срба са територије Аустро-Угарске. Молбе које је у њихово име послала СНО нису имале успеха све до 1919. године, када је конзул Краљевине СХС интервенисао код канадске владе у Отави. Тек тада је Влада пристала да пусти ове људе на слободу.

Другог јануара 1919. Б. М. Марковић је примно депешу на девет страница од конзула Анте В. Сеферовића, којом га овај упућује у Капускесинг да као представник Конзулата и СНО испита Србе емигранте из Србије, Црне Горе и са територије Аустро-Угарске и препоручи да ови људи буду пуштени. Упозорио га је да ће бити лично одговоран за сваког пуштеног човека, не да буде опрезан и да не пропусти ниједног непријатеља, чак и ако говори српски.

Када је стигао у Капускесинг, Марковић је затекао шеснаест логора у којима су живели интернирци. Логори су били опкољени жицом, а чували су их војници са бајонетима. Логори су имали своје трпезарије, бербернице, кухиње и спаваонице.

Један по један, у пратњи оружаних војника, Срби из тих логора довођени су пред Марковића на испитивање. Људи са дугим брадама дали су своје генералије, када су дошли у Канаду, где су били кад су ухапшени и зашто су ухапшени. Многи су током испитивања плакали као мала деца, причајући о свом ропству које траје већ три-четири године, без икаквог разлога. После два дана испитивања, Марковић је препоручио да се пусте 264 особе.

Следећег дана ови Срби су пуштени. Тако су СНО и конзул Сеферовић успели да помогну нашим земљацима. Срби су били прва група која је пуштена из канадског логора за интернирце.

Ова два примера показују колики је углед Српска народна одбрана у Канади имала пред властима и како је штитила своје чланове за време првог светског рата и после њега.

Олга Марковић